

TARTU ÜLIKOOLI RAAMATUKOGU

Fond 162

SCHLOSSMANN, KARL

Inventarinimistu

1922-[1944]

Schlossmann, Karl (19.02. 1885 Puurmanni v. Tartumaal – 17.12. 1969 Stockholm),
mikrobioloog, TÜ prof.

Eesti mikrobioloogia rajaja, Eesti Teaduste Akadeemia esimene president Karl Schlossmann sündis 19. veebruaril 1885. a. Puurmanni vallas Tartumaal talupoja peres. Omandanud keskhariduse Tartu Reaalkoolis, jätkusid õpingud 1905. a. Riia Polütehnilise Instituudi inseneriteaduskonnas. Inseneri temast siiski ei saanud, sest aasta pärast otsustas K. Schlossmann eriala vahetada ning astuda Tartu ülikooli arstiteaduskonda. Üliõpilasena kuulus ta lühikest aega EÜS-i, hiljem aga korporatsiooni “Sakala”. 1911. a. lõpetas K. Schlossmann TÜ arstiteaduskonna *cum laude*.

K. Schlossmann töötas juba ülikoolipäevil prof. A. Paldroki juhendamisel alamassistendina naha- ja suguhaiguste ambulatooriumis, prof. J. Šepilevski käe all algas aga tema kui mikrobioloogi kujunemine.

Pärast ülikooli lõpetamist töötas K. Schlossmann lühikest aega assistendina sisehaiguste prof. K. Dehio juures, kes oli A. Paldroki kõrval üks tuntumaid leeperspetsialiste Baltimail. Seejärel oli ta kuni 1914. a. maakonnaarst Paides. I maailmasõjas osales K. Schlossmann bakterioloogina. Sõja lõppedes, 1918. a., avas ta Tartus oma bakterioloogialaboratooriumi ning valiti ühtlasi ülikooli naha- ja suguhaiguste ambulatooriumi ordinaatoriks. Samal aastal, sooritanud ülikooli juures doktorieksamid, tuli Karl Schlossmannil evakueeruda koos ülikooliga Voroneži, kus ta töötas naha- ja suguhaiguste kateedri assistendina. Voronežis kaitses ta 1920.a. ka oma väitekirja “Аутосеротерапия сифилиса” (“Süüfilise ravi autoseerumiga”). Sama aasta sügisel naases ta Tartusse, kus jätkas tööd emakeelses ülikoolis.

Järgnevad aastad olid Karl Schlossmanni elus eriti aktiivsed, ka põhiosa tema elutööst mahtus sellesse perioodi. Olles eestvedajaks rahvusliku haritlaskonna kujundamisel, teadustöö ja selle baasi arendamisel, eesti meditsiinilise oskuskeele loomisel ning igapäevase tervishoiukorralduse organiseerimisel, kujunes temast üks noore iseseisva Eesti teaduse tippjuhte. 1920.a. septembris valiti Karl Schlossmann bakterioloogiadotsendiks hügieeni õppetooli juures. Kuu aega hiljem, 27. oktoobril, pidas ta ülikooli aulas esiloengu *Tiisikus uuema aja teaduse valguses*. Tema initsiatiivil loodi ülikooli bakterioloogiakabinet, mis kujunes õppebaasiks bakterioloogia õppetoolile. 1924.a. oktoobris valiti ta eelpoolnimetatud õppetooli korraliseks professoriks, 1933.a. dekaaniks. 1929.a. nimetati bakterioloogiakabinet ümber bakterioloogiainstituudiks, mille juhatajaks oli Karl Schlossmann 1944. aastani. Aastatel 1923-29 juhatas ta ka ülikooli loomaarstiteaduskonna bakterioloogiajaama, Tartus tegutsenud Pasteuri jaama ning oli Riikliku Seerumiinstituudi teaduslik juhendaja. Ta oli ka Eesti Punase Risti Tartu osakonna esimees, Tartu Tiisikuse Vastu Võitlemise Seltsi esimees, Kaitseväe Tervishoiu Valitsuse konsultant, Tuberkuloosi Vastu Võitlemise Sihtasutise juhatuse liige, Tartu Prantsuse Teadusliku Instituudi asepresident, Rahvuskogu II koja liige, Soome arstide seltsi “Duodecim” ning Läti Bioloogia Seltsi korrespondentliige.

Oma teadmiste laiendamiseks ning kogemuste omandamiseks viibis Karl Schlossmann korduvalt Euroopa juhtivates õppe- ja teaduskeskustes Prantsusmaal, Inglismaal, Saksamaal, Itaalias, Šveitsis, Soomes, Rootsis jm. Ettekannetega esines ta teadusfoorumidel Bernis (1928), Roomas (1929), Pariisis (1930) ja Varssavis (1932).

Eesti Teaduste Akadeemia asutamisel 1938.a. nimetas riigihoidja K. Päts oma 13. apr. 1938.a. otsusega Karl Schlossmanni akadeemia liikmeks ning ühtlasi selle

presidendiks 5 aastaks. Selles ametis sai ta olla aga vaid lühikest aega, sest pärast nõukogude võimu kehtestamist 1940.a. Eesti TA likvideeriti. 1944.a. emigreerus Karl Schlossmann Rootsi ning jätkas teadustööd Karolinska haigla Kuningas Gustaf V Uurimisinstituudis. Karl Schlossmann suri 17. dets. 1969. aastal Stockholmis 85. eluaastal.

Karl Schlossmann pööras suurt tähelepanu nakkushaiguste levikule ja profülaktikale ning koostas kava tuberkuloosi vastu võitlemiseks Eestis. Ta on uurinud ka eesti ravimuda (*Estonian curative sea-muds and seaside health resorts*. London, 1939.) Oma uurimusi avaldas ta ajakirjas *Eesti Arst* ning välismaa ajakirjanduses. Karl Schlossmanni sulest ilmusid esimesed eestikeelsed mikrobioloogia käsiraamatud: *Üldine mikrobioloogia ja seroloogia ühes mikrobioloogilise tehnikaga* (1925) ning *Üldine mikrobioloogia ja immuunsusõpetus* (1940). Olles rohkem kui 30 väitekirja juhendaja, kandis ta hoolt ka järelkasvu koolitamisel.

Karl Schlossmanni Stockholmi perioodi teadustöö peamiseks saavutuseks on nn. Schwarzi-Schlossmanni reaktsioon reumatoidartriidi diagnoosimiseks.

Karl Schlossmann oli väga mitmekülgsete huvidega. Suure kunstihuvilisena omas ta nimetamisväärsed kunstikogu, milles leidis väärtuslikke õlimaale, gravüüre, akvarelle ja jooniseid madalmaade, inglise, itaalia, prantsuse, vene, saksa ja balti kunstnikelt. Inimesena iseloomustasid teda paljud üldinimlikud ja oma rahvast puudutavad sügavat lugupidamist väärivad tõekspidamised.

Karl Schlossmanni kui õpetlast iseloomustab kõige paremini lause ülikooli 10. aastapäeva puhul 1. dets. 1929. a ülikooli aulas peetud kõnes, kus ta muuseas ütles: *Tõsine teadus nõuab, et me loobuksime oma otsuseist ja veendumusist, kui seda sunnivad eksaktsete katsete tulemused, ja asuksime uut ehitama, hoidudes varemalt tehtud vigade kordumisest.*

Peale TÜ raamatukogu käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonna leidub K. Schlossmanni töid hulganisti ka raamatukogu üldfondis.

K. Schlossmanni isikuarhiivi materjalid jõudsid TÜ raamatukokku tõenäoliselt 1945.a. koos temast emigreerumisel mahajäänud 9 kasti raamatutega.

Kasutatud kirjandus:

A. Lenzner. *Eesti Teaduste Akadeemia esimene president akadeemik Karl Schlossmann*. – 50 aastat Eesti Teaduste Akadeemiat. Tln., 1989, lk. 112-118.

Eesti biograafilise leksikoni täiendusköide. Trt., 1940, lk. 293-294.

Eesti teadlased väljaspool kodumaad. Stockholm, 1984, lk 114.

Eesti entsüklopeedia, 8. kd. Tln., 1995, lk. 399.

Jrk.nr.	Säiliku pealkiri	Piirdaatumid	Lehtede arv	Märkused
1	2	3	4	5
1	Schlossmann, Karl Düsenteeria. Loengud [Tartu ülikoolis.] XVI. Lühimärkmed. Masinakiri. Lisa: Schlossmann, K. Kõhutõve taud Eestis ja võitlus selle vastu. – <i>Eesti Arst</i> . 1922, nr. 2-4. Äratrükk autori märkmetega.	[1924]-1940, 1922	34 l.+trükis	
2	Schlossmann, Karl Eribakterioloogia loengud [Tartu ülikoolis?]. I-V. Lühimärkmed.	1924-1941	63	
3	Schlossmann, Karl Erimikrobioloogia, epidemioloogia ja nakkushaiguste õpetus. Mustandkäsikiri. Tartu, 1941.		97 l., tab.	
4	Schlossmann, Karl Bacterium. Mustandkäsikiri.	I.a. [pärast 1938.a. kuni 1944]	21	
5	Schlossmann, Karl Enterobakterid. Mustandkäsikiri.	[1940 kuni 1944]	90	Nööriga kinnitatud
6	Schlossmann, Karl Bacterium pyosepticum. Mustandkäsikiri.	I.a. [enne 1944. a.]	6	
7	Schlossmann, Karl Friedländer rühm. Kihnuudega bakterid. Mustandkäsikiri.	I.a. [1940?]	21	
8	Schlossmann, Karl Kaksikkokid. Genus Diplococcus Weichelbaum. Mustandkäsikiri.	[1940 kuni 1944]	52	
9	Schlossmann, Karl Ahelkokid. Genus Streptococcus Rosenbach. Mustandkäsikiri.	2. märts 1941 Tartu	60	
10	Schlossmann, Karl Märkmeid tuberkuloosi kohta.		4	Tuberkuloosivastasest vaktsiinist.

1	2	3	4	5
11	Undritz, Erik, Dr., Orselina-Locarno (Schweiz) Zur Lungentherapie. Vortrag gehalten am 31. August 1935 zum Kongress der Estländ. Aerzte-Gesellschaft im Schwarz- häupterhaus zu Reval.	31. Aug. 1935	6	Bl.1 begleiten- der Brief von E.Undritz an K. Schlossmann. 21.Nov.1936.
12	Eesti Loomaarstide Ühing Kutse K. Schlossmannile Eesti Loo- maarstide Ühingu üldkoosolekule. Trü- kitud. Tartu.	25. märts 1928	1	
13	Tscherkassov Einführung in die Öltherapie. Tallinn, 1938. 11 S.			Autori pühen- dusega.
14	Schlossmann, Karl Bakterioloogia meetodid ja andmed. Käsikirjas.	1923	11	

Selles inventarimisest on 13 (kolmteist) järjest nummerdatud säilikut. Fondi korraldas ja nimistu koostas van.raamatukoguhoidja Aili Bernotas.

Tartus, 5.aprillil 2000

Selles inventarimisest on 14 (neliteist) järjest nummerdatud säilikut. Isikuarhiivi täiendas raamatukoguhoidja A. Bernotas.

Tartus, 12. sept. 2006